

Jaarverslag 2021

Een jaar met meer gezichten

Het is niet moeilijk een somber verhaal te vertellen over het jaar 2021. Want opnieuw zorgde corona voor veel leed en sociale beperkingen, maar ook voor maatschappelijke tegenstellingen. Daarbij vertraagde het langdurige formatieproces de aanpak van belangrijke dossiers zoals klimaat en stikstof. Uiteraard had ook onze organisatie hiermee te maken. Door zelf initiatief te houden en creativiteit en veerkracht te tonen, kon veel toch gerealiseerd worden. Het jaar valt daarmee te bestempelen als 'een jaar met meer gezichten'.

Er ging immers ook veel goed. Zo stelden we halverwege onze meerjarenvisie 2016-2025 vast dat we met veel doelstellingen op koers liggen en een aantal daarvan zelfs al hebben gerealiseerd. Ook werd duidelijk dat we bepaalde activiteiten moeten intensiveren, zoals de verduurzaming van onze woningen, de transitie van onze landbouw en de afronding en inrichting van het Gelders Natuurnetwerk. Dit wordt inmiddels voortvarend opgepakt.

Positief is ook dat we het onderhoud en een groot aantal projecten volgens plan hebben kunnen uitvoeren. Audits van keurmerkinstanties SNL en CBF verliepen positief. Het lukte om de stijgende lijn in het donateursaantal vast te houden. We

breidden het Gelders Natuurnetwerk uit met 13 hectare en verwierven de Hemelse Berg, Pietersberg, 't Kerkje op de heuvel in Heelsum en 65 hectare bos bij landgoed Zwaluwenburg. De stichting Vrienden van Kastelen werd overgedragen aan een partij die met dezelfde doelstellingen het Duitse landgoed Gnadenthal voor de toekomst gaat behouden.

In een krappe arbeidsmarkt lukte het een aantal nieuwe medewerkers aan te trekken. Zij zorgen voor extra dynamiek en helpen ons antwoord te geven op grote vraagstukken in een veranderende wereld. De vernieuwing van ons ICT-systeem zorgt ervoor dat we ook thuis kunnen werken en social media en website beter kunnen benutten. Het maakt ons ook slagvaardiger in de communicatie met onze achterban. Het reserveringssysteem voor kasteelbezoek is hier onderdeel van. Ook wil ik graag vermelden dat GLK zich inmiddels gesteund ziet door bijna duizend vrijwilligers.

"Onze organisatie wordt inmiddels gesteund door bijna duizend vrijwilligers"

Tot slot hebben we het jaar met een mooi financieel resultaat mogen afsluiten, dankzij de positieve beursontwikkeling, enkele nalatenschappen en de oplevering van de locatie Elzendweg te Bergharen als sluitstuk van het project *Stappen in de Toekomst*. Al met al was 2021 dus een jaar met een lach en een traan. De wens voor 2022 is vooral meer aandacht en begrip voor elkaar. Hopelijk kunnen we weer echt contact maken met collega's, donateurs, vrijwilligers, toezichthouders en alle anderen met wie we samen aan de lat staan voor een mooi Gelderland. Ik heb dat in ieder geval erg gemist.

Peter van den Tweel
directeur-bestuurder
Geldersch Landschap & Kasteelen

Natuur en landschap

Draaihals

Bijzondere waarnemingen

Draaihals

Op de Loenermark zagen we drie broedparen van de draaihals, een bedreigde spechtensoort. Bijzonder is dat alle Nederlandse spechtensoorten hier voorkomen: grote, middelste en kleine bonte specht, groene specht, zwarte specht en dus ook de draaihals.

Karwij

In het Noordelijk IJsseldal werd karwij aangetroffen, evenals andere zeldzaam geworden planten in het rivierengebied zoals karwijvarkenskervel, gestreepte klaver en echte kruisdistel.

Bruine winterjuffer

Bijzonder aan de bruine winterjuffer is dat hij als volwassen dier overwintert en al heel vroeg in het voorjaar kan worden gezien. Deze libellensoort verbreidt zich door de klimaatverandering noordwaarts en duikt in steeds meer van onze terreinen op.

Bijzondere veenmossen

Onderzoek in het Wisselse Veen bracht aan het licht dat moerasveenmos daar nog voorkomt, zelfs in grotere aantallen dan verwacht. Er werden nog meer bijzondere veenmossen waargenomen, zoals trilveenmos en amfibisch veenmos.

Kleine valeriaan

Een project om materiaal van de zeldzame kleine valeriaan te verzamelen, vermeerderen en terug te planten werd met succes afgerond. In samenwerking met bureau Natuurbalans en Wageningen Universiteit & Research zijn in een kas rond de honderd nieuwe pollen gekweekt. Pollen en zaad zijn vervolgens teruggeplaatst in het Wisselse Veen. Daardoor groeit de populatie en is de soort gered.

Bruine winterjuffers

Verwerkingen

Ons bezit werd in 2021 uitgebreid met de landgoederen Hemelse Berg en Pietersberg. Met hun parkbossen, lanen en vijvers sluiten ze mooi aan bij de Oorsprong en Duno. Grote gedeeltes zijn Natura 2000-gebied en onderdeel van het Gelders Natuurnetwerk. Aan de Nederrijn bij Heteren kreeg GLK de Randwijkse Waarden in beheer. In dit voormalige zandwingebied wordt gevarieerde natuur ontwikkeld waar vooral vogels van profiteren. In 't Harde verwierf onze stichting 65 hectare multifunctioneel bos en heide. Het terrein grenst aan ons landgoed Zwaluwenburg. In Winterswijk werd de achttiende-eeuwse 'korenspieker' Kössink aan ons toevertrouwd. De graanschuur vormt een eenheid met de naastgelegen boerderij, die in 1971 in handen van GLK kwam.

Landschapsinclusieve landbouw

Het verduurzamen van landbouwgronden heeft voor GLK hoge prioriteit. Naast algemene maatregelen om agrarisch gebied op een landschapsinclusieve manier te beheren, werd op twee specifieke locaties mooie vooruitgang geboekt. Met pachter Rini Bolk maakten we afspraken over het beheer van 60 hectare kruidenrijk natuurgrasland in Bergharen, Hernen en Batenburg waarop brandrode runderen grazen en over 8,5 hectare graanakkers met akkerplanten. In de Rosande Polder aan de Nederrijn bij Arnhem sloot GLK een overeenkomst voor het beheer van 75 hectare natuurgrasland. De vijf pachters gaan eraan meewerken de natuurkwaliteit van de graslanden te verhogen.

Natuurakkers

In 2021 kregen graanakkers op onder meer de landgoederen Biljoen, Hijink en Lichtenbeek weer kleur. Dit was het resultaat van gesprekken met pachters om hun grond zo te bewerken dat er weer specifieke akkerbloemen groeien zoals klaproos, witte kamille, blauwe korenbloem en gele ganzenbloem. Op deze manier dragen GLK en pachters samen bij aan meer biodiversiteit.

Cultureel erfgoed

Citrusplanten op Rosendael

Gezamenlijk beheer citruscollectie

In de zomer ondertekenden GLK, Paleis Het Loo en Stichting Twickel een convenant voor het gezamenlijk beheer en behoud van de Nationale Plantencollectie Citrus. Citrusplanten waren vroeger een symbool van status en rijkdom. Kasteel Rosendael beschikt over een aantal exotische zeventiende-eeuwse bomen en planten, die in de orangerie van het kasteel overwinteren.

Bouwfragmenten Ammersoyen

In kasteel Ammersoyen werden enkele negentiende-eeuwse decoratieve bouwfragmenten ontdekt. Het gaat om onderdelen van een schouw met ridderfiguurtjes en leeuwjes. Kasteelbezoekers konden meekijken met de restauratiewerkzaamheden.

Bezoekers volgden de restauratie

't Kerkje op de heuvel

GLK nam het eeuwenoude Kerkje op de heuvel over van de protestantse gemeente van Renkum en Heelsum. De kerk heeft historische banden met kasteel Doorwerth en verkeert in goede staat. Een stichting wordt verantwoordelijk voor het beheer.

Familiestuk terug op Rosendael

Na jarenlange afwezigheid keerde een Duits meubel van hoge kwaliteit terug op kasteel Rosendael. GLK kreeg het achttiende-eeuwse familiestuk in 1999 geschonken, onder voorwaarde dat het gerestaureerd zou worden. Het meubel is in de oorspronkelijke staat hersteld en nu weer door kasteelbezoekers te bewonderen.

Duits meubel gerestaureerd

Historische banden met kasteel Doorwerth

Interactie en samenwerking

Middeleeuwse bierbrouwerij

In het voorjaar lanceerde GLK de plannen om op kasteel Ammersoyen de resten van een authentieke brouwoven op te graven en deze op te nemen in een eigentijdse presentatie van een middeleeuwse bierbrouwerij. Donateurs en andere geïnteresseerden werden om een bijdrage gevraagd, met succes. In de loop van het jaar ontvingen we meer dan € 63.000. Mede daardoor kon in oktober onder grote belangstelling de brouwoven worden blootgelegd. Voor het realiseren van de publiekspresentatie is nog altijd geld nodig. www.glk.nl/bierbrouwerij

Kastelen toegankelijker

Voor 'Open de poorten', een initiatief om de toegankelijkheid van de kastelen te verbeteren, maakten weer veel donateurs een extra bedrag over. Mede daardoor konden dit jaar verschillende aanpassingen worden gedaan voor rolstoelers. Ook is op de website van GLK duidelijke informatie toegevoegd over parkeren, toegangspaden en toiletten. En samen met Omroep Gelderland en Beeldspieker werden podcasts gemaakt waardoor blinden en slechtzienden de kastelen en natuurgebieden kunnen beleven.

Het slingerpad naar de oranjerie van Verwolde werd begaanbaar gemaakt voor roelstoel en rollator

Toeristische partners

Ondanks de beperkte maatregelen is in 2021 hard gewerkt aan meer zichtbaarheid van de zeven opengestelde kastelen. Er waren publicaties in magazines als ANWB Kampioen, Libelle, Carros, Hollands Glorie, Toeractief en Kastelen & Tuinen en we verschenen op een billboard langs de A2. Hiervoor werken we samen met NBTC, SKBL, de Museumvereniging en regionale bureaus voor toerisme. Met andere partners ontwikkelden we nieuwe wandelroutes en een online social naturegame. In november maakten we op een beurs afspraken met bloggers, vloggers en journalisten voor kastelenpromotie in 2022. De jarenlange samenwerking met Omroep Gelderland resulteerde in radioreportages en podcasts met een natuur- of cultuurhistorische insteek.

SuperSpeurdersdag op Hernen

In de herfstvakantie beleefden onze SuperSpeurders een heerlijke middag op en om kasteel Hernen. De kinderen zochten diersporen, trokken harnassen aan en achterhaalden de naam van een mysterieuze kasteelbewoner. Op zolder beleefden ze het verhaal van de verdwenen hoektoren. In verband met corona werd de jaarlijkse SuperSpeurdersdag verdeeld over twee dagen. www.glk.nl/superspeurders

Kinderen vermaakten zich rondom het kasteel

Colofon

Coördinatie: Ine Haanappel
Tekst: René Bremer
Ontwerp: Simons en Boom
Fotografie: Floor ten Brink, Rolf Hensel, Jan Stronk, Ton Rothengatter
Drukker: MailTraffic

© Geldersch Landschap & Kasteelen

Juni 2022

bezit en beheer

650 gebouwen

- 499 historische gebouwen
- 50 boerderijen
- 37 landgoederen en buitenplaatsen
- 36 kastelen, landhuizen en kasteelruïnes
- 23 archeologische monumenten
- 4 molens
- 1 kerk

11.905 hectares

- 34% multifunctionele bossen
- 19% bossen met accent natuur
- 14% cultuurgronden /overige gronden
- 11% natuurgraslanden
- 7% heiden, stuifzand en vennen
- 7% cultuurhistorische bossen
- 4% landschapselementen
- 2% water (rivier,moeras, plas, beek, bronnen)
- 1% historische gebouwen en omgeving

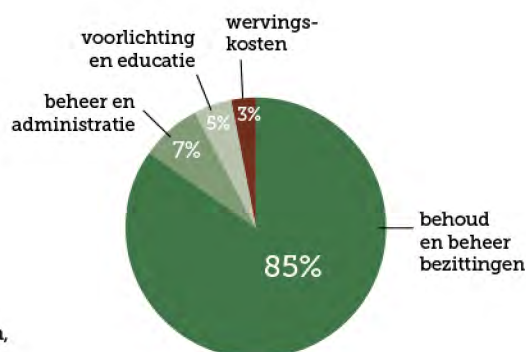
26.368 collectiestukken

financiën

€ 23,6 miljoen inkomsten

€ 18,4 miljoen uitgaven

draagvlak en beleving

196.444 bezoekers, donateurs en deelnemers

- 144.989 kasteelbezoekers
- 48.423 donateurs
- 3.032 deelnemers excursies en evenementen

1.042 vrijwilliger en medewerkers

- 909 vrijwilligers
- 135 medewerkers
- 18 stagiaires / BBL

112.526 volgers

- 36.451 Facebook
- 18.557 Twitter
- 16.057 Instagram
- 7.436 LinkedIn
- 34.025 Nieuwsbriefabonnees

1.087 kilometer routepad

- 661 km fiets/mtb paden
- 318 km wandelpaden
- 108 km ruiter en overige paden

2021: Ode aan

verduurzaming monumenten

Diverse monumentale boerderijen, huizen en andere gebouwen werden gerenoveerd met duurzame hout- en versoorten, toepassing van zonnepanelen en hoogwaardige isolerende materialen.

37
landgoederen
en buitenplaatsen

50
boerderijen

108 km
ruiterpaden

909
vrijwilligers

Boompjes trekken op de heide, rondleidingen geven op kastelen, administratieve ondersteuning.

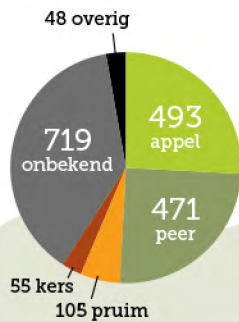
Deze en veel andere taken worden verricht door inmiddels bijna 1.000 vrijwilligers. Ze zijn onmisbaar!

318 km
wandelroute-
paden

n het erfgoed

1.891
soorten fruitbomen

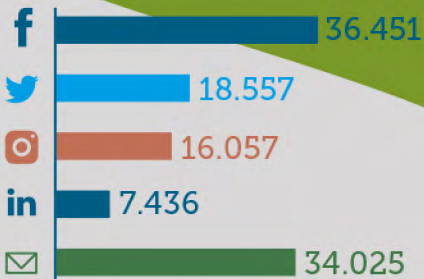

661 km
fiets/mtb paden

wolf

De terugkeer van de wolf heeft mogelijk gevolgen voor de 'exotische' moeflons op het Wekeromse Zand. GLK respecteert de beschermde status van de wolf en wil het natuurlijke proces niet verstoren.

135
medewerkers

112.526 volgers

De interactie via social media tussen GLK, donateurs en andere natuur- en cultuurliefhebbers nam verder toe.

144.989
kasteelbezoekers

4
molens

3.032
deelnemers excursies/
evenementen

48.423
donateurs

63.000 euro
donaties brouwoven

Dankzij 63 duizend euro aan giften van
donateurs kon het startsein worden gegeven
voor de opgraving van een middeleeuwse
bierbrouwerij.

